

Belarus is geen Rusland

Bas van der Plas

Belarus is geen Rusland

Macht en oppositie in Wit-Rusland

NARVA – 2021

Titel: 'Belarus is geen Rusland' - Macht en oppositie in Wit-Rusland

© 2021 Bas van der Plas/INSUDOK

Omslag: Rood en groen zijn de kleuren van de Wit-Russische vlag. Boven: de vlag van de Sovjetrepubliek, midden de vlag van het sinds 1991 onafhankelijke Wit-Rusland, onder de vlag van het in maart 1918 uitgeroepen onafhankelijke Wit-Rusland, nu gebruikt door de oppositie als symbool van verzet tegen Loekasjenko. Achterzijde omslag: foto van de auteur door Irina Sumatokhina (de pet is 'Made in Belarus').

Uitgegeven door: INSUDOK, Narva

email insudok@gmail.com

ISBN: 978 90 765 390 41

NUR: 686

Alle rechten voorbehouden. All rights reserved.

www.bestelmijnboek.nl

INHOUD

Inleiding	7
1. Van de oudheid tot Russische heerschappij	11
2. De twintigste eeuw	19
3. Een gesloten samenleving	25
4. Industriële monsters uit de Sovjettijd	31
5. Vader van de natie	35
6. ‘Tsaristische bevoegdheden’	43
7. Technologie van de macht	49
8. Niet vrij en eerlijk	53
9. Economische groei: een ‘Wit-Russisch mysterie’	59
10. ‘Loekanomics’	67
11. Achilleshiel	73
12. De presidentsverkiezingen van 2006	79
13. Buurlanden spelen cruciale rol	87
14. Hyperinflatie, sociale onrust en vakbonden	93
15. Toenadering tot het Westen	101
16. Relatie met Moskou verslechtert	107
17. Protesten en hardhandig optreden	113
18. Aanspraak op het presidentschap	121
19. Steun uit Moskou	129
20. Aan de grens van Wit-Rusland	141
Epiloog	149
Bijlage: verkiezingsprogramma Svetlana Tichanovskaya	143
Bronnen	161

‘Gisteren vond de door allen reeds lang met ongeduld verbeide Dag der Eenstemmigheid plaats. Voor de 48ste maal werd wederom onze zelfde Weldoener eenstemmig verkozen, onze Weldoener die zo veelvuldig heeft blijk gegeven van zijn onwankelbare wijsheid. De plechtigheid werd overschaduwd door een ordeverstoring, uitgelokt door de vijanden van het geluk, die daarmee uiteraard hun recht hebben verbeurd om deel uit te maken van de bouwstenen van de gisteren hernieuwde grondslag van de Vereende Staat. ‘

*Jevgenij Zamjatin ‘Wij’ (geschreven in 1920) vertaling Dick Peet.
Amsterdam, De Arbeiderspers 1970*

INLEIDING

Geen ander land dat ooit deel uitmaakte van de Sovjet-Unie is de laatste twee jaar zoveel in het nieuws als Wit-Rusland. Dat is een van de namen waaronder het land bekend is, de andere naam die ook wordt gebruikt is Belarus. Het gebruik van een van beide namen voor een en hetzelfde land zou eerder een politieke dan een taalkundige keuze zijn. Vooral voorstanders van autonomie van het land geven de voorkeur aan de benaming Belarus. Een belangrijke leus van deze voorstanders is dan ook ‘Belarus is geen Rusland’, die tijdens demonstraties op spandoeken en borden wordt megedragen en die zich met name uitspreekt tegen de voorgenomen integratie van Wit-Rusland en de Russische Federatie.

Zoals in het hoofdstuk over de geschiedenis van het land beschreven wordt maakte Wit-Rusland deel uit van het Russische tsarenrijk en daarna van de Sovjet-Unie. Bij de onafhankelijkheid in 1991 leefden onder delen van de bevolking heel sterke anti-Russische gevoelens. Men koos daarop voor een oude identiteit van het land, die niet verbonden was met Rusland en de Russische overheersing, maar met de periode ervoor, toen Wit-Rusland een redelijk autonoom deel uitmaakte van het Groothertogdom Litouwen. Daar komt de naam Belarus vandaan: het achtervoegsel ‘rus’ verwijst hier niet naar Rusland, maar naar Roethenië, een gebied uit de oude indeling van Wit-Rusland.

Volgens een andere uitleg zou de naam Belarus zijn afgeleid van de negende eeuwse staat Kiev Roes, het gebied rondom de huidige Oekraïense hoofdstad, waaruit uiteindelijk Oekraïne, Rusland en Belarus zijn ontstaan. In de Nederlandse media is altijd de Russische versie

van de naam gebruikt, Wit-Rusland dus, omdat het lang onderdeel van de Sovjet-Unie was. Nu de inwoners van het land zelf meer aan het woord komen zijn een aantal Nederlandse kranten, waaronder De Volkskrant en Het Parool, overgegaan op het gebruik van de naam Belarus als de historisch correcte naam.

Belarus is nogal eens van hand tot hand gegaan. Na het ontstaan van Kiev Roes, waarin het huidige Belarus gekerstend wordt, vallen de Belarussische gebieden in de 14de eeuw toe aan het Pools-Litouwse rijk. Na de laatste deling van Polen in 1795 komen ze in handen van tsaristisch Rusland, waar Catharina de Grote de scepter zwaait. In 1918, aan het einde van de Eerste Wereldoorlog, roepen de Belarussische leiders de onafhankelijkheid uit, die slechts van korte duur zal zijn. Uiteindelijk wordt Belarus een van de vijftien socialistische republieken van de Sovjet-Unie. Als nazi-Duitsland in 1941 de Sovjet-Unie binnenvalt, krijgen de Belarussen er ongenadig van langs. Van alle Sovjetvolkeren lijden zij de grootste verliezen: meer dan tweehonderd steden en zesduizend dorpen maken de nazi's met de grond gelijk, Minsk bestaat aan het einde van de oorlog gewoonweg niet meer. Ruim 2,5 miljoen Belarussen laten het leven, meer dan een kwart van de bevolking.

Na ruim zeventig jaar communisme en de mislukte staatsgreep van augustus 1991 tegen Sovjetleider Michail Gorbatsjov, roept Belarus, evenals de meeste andere republieken, de onafhankelijkheid uit. Aan het eind van dat jaar komen de leiders van Rusland, Belarus en Oekraïne in Belarus bijeen om het Gemenebest van Onafhankelijke Staten op te richten. Daarbij sluiten zich snel ook een aantal andere voormalige Sovjetstaten aan.

De laatste Sovjetpresident van Belarus, Stanislav Sjoesjkevitsj, verliest in juli 1994 de eerste Belarussische presidentsverkiezingen na het

uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Zijn overwinnaar: Alexander Loekasjenko. De voormalige directeur van een collectieve boerderij komt democratisch gekozen op het pluche terecht, maar begint de democratie al snel na zijn aantreden de nek om te draaien. Door verschillende - en volgens internationale waarnemers niet vrije - referenda breidt hij zijn presidentiële bevoegdheden uit en eigent hij zich meer dan de twee grondwettelijk toegestane ambtstermijnen toe. Protesten tegen vaak frauduleuze verkiezingen laat Loekasjenko hard neerslaan, oppositieleden gaan de gevangenis in of worden vermoord.

Uiteindelijk verwordt Belarus onder Loekasjenko in westerse ogen tot een politiestaat, met een inktzwarte reputatie. De sancties die het Westen tegen het land instelt, vanwege de mensenrechtenschendingen in Belarus, worden in 2014 plotseling gedeeltelijk opgeheven. Rusland annexeert de Krim en Loekasjenko, die het schiereiland in de Zwarte Zee nooit heeft erkend als Russisch grondgebied, wordt ineens gezien als een 'halve' bondgenoot in de strijd tegen de Russische agressie. De normaal gesproken gematigde en gehoorzame Belarussen ondergaan de terreur van de veiligheidsdienst KGB lijdzaam, tot ook aan hun geduld met Loekasjenko een einde komt.

Als oude communist weigert Loekasjenko de Belarussische economie te hervormen, waardoor tot op heden een hoog percentage van de bedrijven in staatshanden blijft. Daardoor verdampen langzaam ook de buitenlandse investeringen. Belarus draait voor een groot deel op de raffinage van olie, waarvan het de producten ook exporteert naar omringende landen. Die olie komt vooral uit Rusland, dat het kleine buurland met flinke subsidies te vriend probeert te houden. Loekasjenko kibbelt voortdurend met zijn Russische collega's (Jeltsin, Poetin, Medvedev en weer Poetin) over de olieprijs, wat de verhoudingen met Moskou geregeld op scherp zet. In 1996 gaan beide landen een

unie aan, om de economische integratie vorm te geven. Lang leidt het verdrag een sluimerend bestaan, tot de Russische president Vladimir Poetin het de laatste jaren weer nieuw leven wil inblazen. Loekasjenko weigert dat, want hij vreest (niet ten onrechte) dat zijn land compleet zal opgaan in de Russische Federatie. De laatste jaren heeft de kwakkelende Belarussische economie een nieuwe suikeroom: China. Dat investeert enorme bedragen in fabrieken waar Belarussen Chinese producten maken die overal in Europa kunnen worden afgezet.

Belarussen lijken wat cultuur en religie betreft als twee druppels water op Russen en Oekraïners. De religie is overwegend orthodox en ze kennen dezelfde christelijke feest- en naamdagen. De Belarussische taal verschilt evenveel van het Russisch als het Nederlands van het Duits. Maar de meeste Belarussen spreken beter Russisch dan hun eigen landstaal. Dat komt doordat onder de Poolse en Russische overheersing het Belarussisch van scholen werd verbannen. Volgens officiële overheidscijfers beheerst iets minder dan een kwart van de bevolking de moedertaal. In de jaren van Loekasjenko werd het Belarussisch vooral in oppositiekringen gebruikt. De laatste jaren is er een opleving van de taal. Omdat de Belarussen zich steeds sterker bewust worden van hun identiteit, beginnen ze overal in het land lessen te volgen.

Die bewustwording van een eigen identiteit, gekoppeld aan een toenevende weerzin tegen het regime, leidde uiteindelijk tot een groeiende oppositiebeweging die zorgde dat het land internationaal weer op een aantal geopolitieke en militaire agenda's verscheen en regelmatig aanleiding was voor voorpaginanieuws van kranten en tijdschriften en het belangrijkste item in de televisiejournals. Hoe het allemaal zover heeft kunnen komen is het onderwerp van dit boek.

1 | VAN DE OUDHEID TOT RUSSISCHE HEERSCHAPPIJ

Om een goed beeld te krijgen van de recente ontwikkelingen in Belarus is het nuttig om eerst een beknopt overzicht te geven van de geschiedenis van het gebied. Daartoe moeten we teruggaan naar de Oude en Nieuwe Steentijd, het Paleolithicum en het Neolithicum, dat zijn de periodes waarin reeds de eerste menselijke nederzettingen in de regio worden aangetroffen.

De grondgebieden van de huidige Republiek Wit-Rusland maken deel uit van een geografisch en historisch gebied tussen de noordelijke grens van de Zwarte Zee, de bovenloop van de Wolga, de Karpaten in het westen en de oostelijke steppengebieden. Het gebied was een van de vroegste plaatsen die werden bewoond door Slaven, die zich daar tussen de zesde en de achtste eeuw van onze jaartelling vestigden. Deze vroege Slavische stammen – bekend onder de namen Dregovitsji, Radimitsji, Krivitsji en Drevlyane - hadden in de 8e en 9e eeuw lokale vorstendommen gevormd, zoals die van Pinsk, Toerav (Russisch: Toerov), Polatsk (Russisch: Polotsk), Sloetsk en Minsk. Deze vorstendommen kwamen echter al gauw onder de heerschappij van Kiev-Roes, de eerste Oost-Slavische staat, uit het midden van de 9e eeuw. Vanaf het einde van de tiende eeuw begon vanuit Kiev-Roes de kerstening van de Wit-Russische gebieden, maar de aanhangers van de heidense god Peroen bleven tot in de veertiende eeuw buiten de christelijke invloedssfeer. De bewoners hielden zich voornamelijk bezig met een primitieve vorm van landbouw, waarvoor bossen werden verbrand om aan landbouwgronden te komen, maar ook met het

verzamelen van honing en het jagen op dieren die zowel vlees als bont opleverden. Met het bont werd handel gedreven die zich ontwikkelde langs de rivieren, met name de Dnjepr, die vanaf het midden van de tiende eeuw deel uitmaakte van de handelsroute vanuit Constantinoepel (het huidige Istanboel) en het Byzantijnse rijk, via Kiev en Novgorod, naar de Oostzee. Op veel plaatsen werden handelsnederzettingen gevestigd en veel van de steden van het huidige Belarus dateren uit het einde van de 12e eeuw. Twee van de oudste steden zijn Polatsk en Toerav, die al in historische documenten in respectievelijk de jaren 862 en 980 genoemd worden. Brest (voorheen Brest-Litovsk) wordt voor het eerst genoemd in 1019 en Minsk in 1067.

De Mongoolse invasie van 1240 in Europa leidde tot de ontbinding van Kiev-Roes. Veel steden in het Wit-Russische gebied en elders werden verwoest en werden schatplichtig aan de Gouden Horde, het westelijke deel van het Mongoolse rijk. In de daaropvolgende 150 jaar breidde het Groothertogdom Litouwen zich uit en nam een groot deel van het territorium dat nu Belarus omvat in bezit. De ingenomen regio's behielden echter een grote mate van autonomie. Tijdens de 13e en 14e eeuw nam de omvang van de Litouwse staat steeds verder toe en omvatte de stad Smolensk (nu in Rusland) en de gebieden oostwaarts in de richting van Moskou en zuidwaarts naar Kiev en de kusten van de Zwarte Zee. Tijdens dit tijdperk van Litouwse overheersing begonnen de Wit-Russische taal en nationaliteit vorm te krijgen.

Tijdens het bewind van de Jagiellon-dynastie ontstond een personele unie tussen de Litouwse en Poolse heersende huizen, toen in 1386 de Litouwse groothertog Jogaila trouwde met de toen 11-jarige Poolse koningin Jadwiga en onder de naam Władysław II Jagiełło koning van Polen werd. De Litouwse groothertog hoopte op deze manier zijn machtspositie te versterken, terwijl Polen een bondgenoot zocht in de

strijd tegen de Duitse Orde. Een van de Poolse voorwaarden was dat Jogaila zich samen met het heidense deel van zijn volk tot het katholicisme zou bekeren. Het rooms-katholicisme werd de officiële religie van het groothertogdom Litouwen, maar de boeren bleven overwegend orthodox. Tegelijkertijd ontwikkelde het Groothertogdom Moskou zich in het uiterste noorden van Rusland, waarbij concurrerende vorstendommen werden geëlimineerd en in bezit genomen. Met Ivan de Grote besteeg een heerser de troon in Moskou die, in de Byzantijnse traditie, zichzelf tot de ware bewaker van het christendom verklaarde, de afgezant van god, de almachtige tsaar, de belichaming van wereldse en spirituele macht in één persoon. Doorslaggevend voor hem was de keizerlijke aanspraak op de heilige Russische aarde, een aanspraak op macht die zich uitstreekte tot alle nabije en verre burens.

Tussen het Pools-Litouwse rijk en de opkomende macht van het vorstendom Moskou ontwikkelde zich daarom een onophoudelijke en bittere strijd om land en invloed. In de 15e en 16e eeuw moest Litouwen de stad Smolensk en de meest oostelijke gebieden van het rijk aan Rusland afstaan, maar de Wit-Russische bevolking bleef grotendeels onder Litouws gezag.

In de veertiende tot achttiende eeuw vonden in het gebied de politieke en sociaaleconomische processen plaats die resulteerden in de vorming van de drie Oost-Slavische volken zoals we die tot de dag van vandaag kennen: de Russen, de Wit-Russen en de Oekraïners. Het verschijnen van een Wit-Russische Bijbelvertaling in 1517 wordt gezien als eerste uiting van een specifiek Wit-Russische cultuur. In een drietal wetten, bekend als de Litouwse statuten, werden de burgerrechten en eigendomsrechten in de door Litouwen gecontroleerde landen in de 16e eeuw vastgelegd. In 1557 werd een ingrijpend landbouwhervormingsplan opgesteld, waarbij het drievoudige vruchtwis-

selingsstelsel werd ingevoerd en de verplichtingen van boeren jegens landeigenaren werden gewijzigd. Het stelsel, dat aanvankelijk werd opgelegd aan kroondomeinen, werd snel overgenomen voor de eigendommen van de adel; het bleef tot in de 20e eeuw met weinig aanpassingen van kracht. De gecombineerde effecten van de veranderingen verminderden de rechten van de boeren, die voorheen op zijn minst enige vrijheid hadden behouden, tot volledige lijfeigenschap.

De in 1569 gevormde Unie van Lublin maakte van Polen en Litouwen één deelstaat. Hoewel Litouwen de titel van groothertogdom en zijn wetboek behield, werd de westelijke provincie Podlachië, die voornamelijk werd bewoond door Poolse kolonisten, aan Polen afgestaan, net als de steppelandschappen in het oosten en de stad Kiev. Onder de Wit-Russische bevolking ontwikkelde zich een voornamelijk Pools sprekende rooms-katholieke aristocratie, maar de boeren bleven over het algemeen orthodox. In 1596 werd met de Unie van Brest-Litovsk een poging gedaan om de orthodoxe en rooms-katholieke kerken in de Pools-Litouwse staat te verenigen, waarbij de erkenning van de pauselijke suprematie werd gecombineerd met de orthodoxe riten en tradities. Deze nieuwe kerk met oosterse riten boekte slechts beperkte vooruitgang, vooral onder Wit-Russen en Oekraïners.

De heerschappij van de Poolse landeigenaren werd als zwaar en impopulair ervaren, met als gevolg dat veel Wit-Russen vluchtten naar de steppenlandschappen waar de Kozakken woonden. Grootschalige door Kozakken geleide opstanden vonden plaats in 1648-1654, maar het Wit-Russische land bleef tot de tweede helft van de 18e eeuw onder Pools bewind. De economische ontwikkeling verliep traag, vooral in de uitgestrekte Pripjat, een van de grootste moerasgebieden van Europa. De Wit-Russische bevolking hield zich vrijwel geheel bezig met landbouw, terwijl de handel in handen was van Polen en Joden.

Onder tsarina Catharina II groeide Rusland in de tweede helft van de 18e eeuw uit tot een van de vooraanstaande Europese grootmachten. Catharina, afkomstig uit een Duitse prinselijke familie, kende de ideeën van de Verlichting, maar verwierp ze voor Rusland. Volgens haar stellige overtuiging had dit land orthodoxie nodig en moest het met ijzeren hand worden bestuurd. Bovenal was het belangrijk om het grondgebied van het Russische Rijk uit te breiden. Maar de expansiedrang van Rusland werd in de 17e en 18e eeuw tegengewerkt door Zweden, het Ottomaanse Rijk en de Pools-Litouwse staat. Zweden verloor haar rol als een van de grote Europese mogendheden in het begin van de 18e eeuw. Rusland bracht nederlaag na nederlaag toe aan het Ottomaanse rijk en rukte op tot de noordelijke oevers van de Zwarte Zee. Nu kwamen de delingen van Polen, waarbij Rusland er in een alliantie met Pruisen en Oostenrijk in slaagde om Polen bijna anderhalve eeuw van de kaart van Europa te vegen. In Polen kregen de hervormingstroepen van de adel te maken met pro-Russische tegenkrachten, die de interne desintegratie versnelden, de spanningen aanwakkerden en een beroep deden op de drie grootmachten om bescherming.

Rusland veroverde het grootste deel van de territoriale buit en gaf de centrale Poolse gebieden aanvankelijk een beperkte vorm van autonomie. Door middel van de eerste verdeling van Polen in 1772 verwierf Catharina II het oostelijke deel van het huidige Wit-Rusland, inclusief de steden Vitsyebk (Rus: Vitebsk), Mahilyow (Mogilyov) en Homyel (Gomel). De tweede partitie (1793) gaf Rusland Minsk en de centrale regio, en in 1795 nam de derde partitie de rest op in het Russische rijk.

Onder Russische heerschappij werd het gebied administratief verdeeld in de gouvernementen Grodno (Wit-Russisch: Hrodna), Minsk, Mogilyov, Vilnia (nu Vilnius, Litouwen) en Vitebsk. Tot de vorming

van de BSSR, de Wit-Russische Socialistische Sovjetrepubliek, in 1919 was de geschiedenis van Belarus grotendeels verbonden met de gang van zaken in het Russische rijk en het revolutionaire Rusland. Het leger van Napoleon trok door de regio tijdens de opmars naar Moskou in 1812 en opnieuw tijdens de terugtocht. Een van de zwaarste veldslagen van de Russische campagne van Napoleon vond plaats toen Franse troepen zich terugtrokken over de rivier de Byarezina.

Gedurende de 19e eeuw deelden Polen, Oekraïners, Litouwers, Balten, joden, moslims en de Wit-Russische bevolking het lot van onderdrukking. Alle leden van de bevolking die in de door het Russische Rijk geannexeerde gebieden woonden zouden Russische onderdanen van de tsaar worden. Herhaalde opstanden, waarvan sommige werden geleid door Poolse edelen, waarbij leden van alle onderdrukte etnische groepen samen vochten, werden met harde hand onderdrukt. Dit verhoogde de druk vanuit Moskou voor russificatie en ondergeschiktheid. De leiders van de opstanden werden ter dood veroordeeld, tienduizenden deelnemers werden met hun families naar Siberië gedeporteerd of emigreerden.

In de 19e eeuw begon in een aantal Wit-Russische steden een kleinschalige industrialisatie, vooral gebaseerd op lokale mogelijkheden. Dat uitte zich dan in houtbewerking, glasblazerijen en scheepsbouw langs de rivieren. Na de afschaffing van de lijfeigenschap door tsaar Alexander II in 1861 nam het tempo van de industrialisatie enigszins toe, vooral door de aanleg van spoorwegen in de jaren 80 van de 19e eeuw. Tegelijkertijd echter waren de over het algemeen slechte economische omstandigheden oorzaak van een aanzienlijke emigratie, vooral vanuit landelijke gebieden. In de vijftig jaar vóór de Russische revolutie van 1917 verlieten bijna 1,5 miljoen mensen de provincies waarin het huidige Wit-Rusland zich bevindt. De meeste emigranten

gingen naar de Verenigde Staten of Siberië. In de tweede helft van de 19e eeuw werd ook de Oekraïense onafhankelijkheidsbeweging sterker. De Litouwse taal en cultuur, evenals de terugkeer naar de eigen historische tradities, beleefden ook een renaissance.

Daarnaast werd er, aanvankelijk ondersteund door enkele intellectuelen, gezocht naar een Wit-Russische geschiedenis, met een eigen cultuur en taal die verband hielden met de Oost-Slavische etnische groep. Het eerste begin van de latere Wit-Russische onafhankelijkheidsbeweging werd op die manier gegrondvest. De Baltische staten waren zich altijd al bewust van hun anders-zijn en individualiteit en streden voor nationale onafhankelijkheid.

2 | DE TWINTIGSTE EEUW

De twintigste eeuw was voor het gebied dat we nu kennen als Wit-Rusland een optelsom van de Eerste Wereldoorlog, de Russische revolutie, de Tweede Wereldoorlog en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie.

De eerste poging om een marxistische partij in Rusland op te richten vond plaats in Minsk in 1898, toen een klein congres de basis legde voor de RSDAP, de Russische Sociaaldemocratische Arbeiderspartij. Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd er zwaar gevochten in Wit-Rusland tussen Duitse troepen en het Russische leger, met aanzienlijke verwoestingen als gevolg.

Na de Russische Revolutie, waarin een voorlopige regering de ineengestorte Russische monarchie verving om vervolgens zelf omvergoorpen te worden door bolsjewistische revolutionairen, ondertekende de nieuwe Sovjetregering van Rusland op 3 maart 1918 het Verdrag van Brest-Litovsk met Duitsland en zijn bondgenoten. In dit kortstondige verdrag stond Rusland een deel van het huidige Wit-Rusland, samen met de Oekraïense en Baltische landen, aan Duitsland af. Met de daaropvolgende nederlaag van Duitsland tegen de westerse bondgenoten van Rusland, werden de voorwaarden van het Verdrag van Brest-Litovsk weer opgeheven.

De Wit-Russische nationalistische en revolutionaire bewegingen gingen sinds de Russische revolutie van 1905 een actieve rol spelen, toen boeren zich bij de opstand tegen de tsaristische monarchie aansloten. De oprichting van een Wit-Russische staat verliep met horten en sto-

ten te midden van de onrust van de Eerste Wereldoorlog en de Russische Burgeroorlog, die op de revolutie van 1917 volgde. In 1918, terwijl het grootste deel van de regio nog bezet was door het Duitse leger, werd een onafhankelijke Wit-Russische Democratische Republiek uitgeroepen. Maar na de terugtrekking van Duitse troepen na afloop van de oorlog stichtten op 1 januari 1919 de bolsjewieken de BSSR, de Wit-Russische Socialistische Sovjetrepubliek.

Met het einde van de Eerste Wereldoorlog en de val van de drie Europese rijken (het Duitse Rijk, Rusland, Oostenrijk-Hongarije) ontstond er een nieuwe situatie. Polen, opnieuw opgericht in november 1918, vocht aan de onderhandelingstafel in Versailles voor zijn positie als soevereine Europese staat en voor nieuwe grenzen. Het kwam al snel in conflict met de buurlanden. De oude burgerlijke en militaire elites van het Duitse Rijk, die nu tot de nieuwe Weimarrepubliek behoorden, waren niet bereid een sterk, soeverein Polen als buurland te accepteren en claimden gebieden die in de loop van de Poolse delingen aan Pruisen waren toebedeeld. Duitse militaire aanwezigheid in de Baltische staten en op Oekraïens grondgebied bood de mogelijkheid om daar actief te blijven, ook nadat de oorlog was afgelopen. Het kwam tot een pact met de Russische bolsjewieken, die gebruik maakten van het machtsvacuüm na de omverwerping van de tsaar. Beide partijen waren niet bereid om een soevereine Poolse staat, de onafhankelijkheid van de Baltische staten, een onafhankelijk Oekraïne en een onafhankelijk Wit-Rusland, dat nog maar net in opkomst was, te accepteren. Maar vanaf april 1919 trokken troepen van het pas opnieuw samengestelde Polen naar het oosten, om pas in 1920 weer teruggeworpen te worden. De vijandelijkheden tussen Rusland en Polen eindigden met het Verdrag van Riga (ondertekend op 18 maart 1921), dat het gebied van Wit-Rusland tussen Polen en Sovjet-Rusland verdeelde langs de lijnen van de eerste verdeling van Polen.